Burgerberaad in Utrecht?

Utrecht dd 22 november 2021
Aan de gemeenteraad van Utrecht

Beste mensen,
Zoals u weet – u was allen uitgenodigd- heeft er in Utrecht een expeditie Burgerberaad plaatsgevonden. We gingen uitzoeken: burgerberaad wat is dat? Wat zijn de voor- en nadelen? Bij welke ervaringen in Utrecht sluit het aan? Wat zijn goede vragen voor een burgerberaad? Wat is er nodig om het op zinvolle wijze in te zetten en te organiseren?

Met plezier bieden wij hierbij de uitkomsten aan van deze Expeditie. Onze conclusie: laten we het gaan doen. En laten we doorgaan met leren over burgerberaad.

Aan onze expeditie deden inwoners, ambtenaren en ook een aantal gemeenteraadsleden mee. Aan het einde spraken we af dat het burgerinitiatief -ontstaan vanuit de TransitieMotor 030, de leiding neemt in het vervolg van dit traject.

U vindt in dit document onze bevindingen en graag stellen wij voor dat u, als gemeenteraad, zich dit eigen maakt en tot het besluit komt om burgerberaad te gaan invoeren in Utrecht.
Namens het initiatief,

2E
E: utrechtregio@detransitiemotor.nl
T: 2E (2E)

Inhoudsopgave

1. Ons programma p.2
2. De conclusies in grote lijnen p.2
3. Aansluiting bij de Utrechtse praktijk p.3
4. Vraagstukken/ thema's voor een burgerberaad p.3
5. Burgerberaad in de wijk p.3
6. Het verslag van de expeditie: geleerde lessen p.4
7. Reactie van de ambtenaren op dit document p.7
8. Lijst van deelnemers p.8
9. Eindnoten p.8

1. Ons programma:

(1) 22 september: kennismaking, presentatie en vragen over burgerberaad met expert Eva Rovers[i], inventarisatie van belangrijke vragen en aandachtspunten. Dit is verwerkt in een checklist voor bijeenkomst twee.
(2) 13 oktober: uitwisseling opgedane inzichten; inleidingen over Burgertop Lunetten 2017 en Stadsgesprekken Energie 2015; uitdieping in subgroepen; korte uitwisseling m.b.t wat vind je belangrijk?
Tussentijds is de voorbereidingsgroep (twee inwoners, raadslid, ambtenaar) bijeengeweest om te interpreteren, voor te bereiden en de grote lijn (waar werken we naartoe) vast te houden.
(3) 3 november: De opbrengst uit deze sessies is verwerkt in een concept document dat is besproken. Tevens spraken we over wat goede thema's / vraagstukken zijn om voor te leggen aan een burgerberaad.

2. De conclusies in grote lijnen

In een burgerberaad komen burgers, al dan niet met anderen, samen voor een beraadslaging over een vraagstuk dat leeft in de gemeenschap, of waarvoor de politiek hun inzichten nodig heeft. Het beraad kan bijeen geroepen worden door burgers zelf of door de politiek. Het is een vorm van deliberatieve democratie.

De groep burgers in het beraad vormt (zo goed mogelijk) een afspiegeling van de gemeenschap namens wie zij beraden. De methodiek van gewogen loting wordt hier veelal voor gebruikt.

Essentieel is het mandaat. Van te voren worden er afspraken gemaakt wat er gebeurt met de uitkomsten. Het meest vergaande model is dat de uitkomst direct wordt overgenomen (met controle op het proces van het burgerberaad), een minder vergaand mandaat is ook voorstelbaar. Van zeer groot belang is dat álle voorstellen uit het burgerberaad een serieuze behandeling en verantwoording krijgen (*geen cherry-picking*) en dat de uitkomsten dus echt zwaar wegen! Essentieel is ook dat het mandaat politiek is gedekt.

Je kunt naar burgerberaad kijken vanuit het oogpunt van participatie van burgers. Burgerberaad is dan een hele mooie vorm omdat de burgers de leiding hebben in het beraad. Het is hun beraad, hun invloed wordt gehonoreerd (zeggenschap) en zij kunnen volgen wat er met hun inbreng wordt gedaan. Dit voorkomt 'participatie-frustratie'.

Burgerberaad kan ook worden benaderd als onderdeel van politieke besluitvorming en daarmee als een aanvulling op de representatieve democratie. M.b.t. lastige maatschappelijke vraagstukken wordt de wijsheid en de gezamenlijke denkkracht van burgers ingezet om tot oplossingen/ oplossingsrichtingen te komen die de politiek vervolgens overneemt/ uitwerkt/ naar beleid vertaalt.

Ervaringen leren dat burgerberaden hiertoe goed in staat zijn. Burgers delibereren (doen een beraadslaging) namens zichzelf, vanuit hun ervaringen en perspectieven. Uit onderzoek blijkt dat de burgers in zo'n beraad goed in staat zijn om vanuit het eigen perspectief naar gezamenlijke oplossingen/ oplossingsrichtingen te geraken.

Ervaring leert ook dat het voor de politiek van belang is erop te kunnen vertrouwen dat het burgerberaad aantoonbaar eerlijk, evenwichtig en onafhankelijk verloopt. Onafhankelijke procesbegeleiding speelt een rol, aangedragen expertise vanuit alle gezichtspunten, dialogen en inclusieve besluitvorming. Uiteraard is ook de samenstelling van het burgerberaad van groot gewicht. Is het een afspiegeling? En als dat niet helemaal het geval is, wat kun je doen om wel alle

invalshoeken op tafel te krijgen? Er zijn ondersteunende methodieken om de toegankelijkheid en de diversiteit qua inbreng te vergroten.

3. Aansluiting bij de Utrechtse praktijk

In Utrecht is ervaring opgedaan met participatieprocessen die lijken op burgerberaad. Denk bijvoorbeeld aan de Stadsgesprekken en denk aan processen zoals mbt Visie Kanaalstraat/Damstraat. Belangwekkende ervaringen waar we helaas vanwege de tijd maar gedeeltelijk bij konden stilstaan. Wel werd duidelijk dat er relevante leerpunten zijn om te integreren als de stap naar burgerberaad wordt gezet. Te denken valt bijvoorbeeld aan:

* rol van ambtenaren (grote rol in stadsgesprek, dat heeft voordelen en nadelen -zie verderop);
* wijze waarop de raad betrokken is
* wijze waarop de conclusies van het burgerberaad vorm krijgen
* inzetten van een 'procesgroep' om te waarborgen dat alle invalshoeken worden meegenomen (te leren uit Visie Kanaalstraat/Damstraat)
* leren van de projectaanpak: intensiteit, begroting, begeleiding, processtappen, wijze waarop informatie wordt vergaard en aangeboden.

NB In diverse steden is ervaring opgedaan met de zogeheten G1000 aanpak. Ook van hen kunnen we leren omtrent: hoe bevorder je dat het burgerberaad van de burgers is? Hoe betrek je politiek en gemeentelijke organisaties? Wat is de rol van andere stakeholders zoals maatschappelijke instellingen en ondernemers?

4. Vraagstukken/ thema's voor een burgerberaad

De expeditie is nieuwsgierig naar wat een Utrechts burgerberaad zou vinden van 'grote' thema's zoals: hoe gaan we om met de ruimte in Utrecht? Wat betekent de groei van de stad voor de huidige inwoners? Wat zijn oplossingsrichtingen voor de woonproblematiek en de toenemende tweedeling daarin? Hoe kan Utrecht de duurzaamste stad van Nederland worden?; hoe wordt/blijft Utrecht een stad voor iedereen? Hoe versnellen we de energietransitie in Utrecht? Hoe kunnen we biodiversiteit herstellen? Klimaatbeleid: voor welke uitgangspunten en maatregelen willen we gaan? Hoe ziet een jeugdzorg eruit die werkt? Wat wil Utrecht met haar drugsbeleid en de maatschappelijke impact daarvan?

Ook werd geopperd om te beginnen met een thema dat raakt aan 'verbinding'. Te denken valt aan een burgerberaad waar heel veel ideeën en voorstellen worden ontwikkeld voor het fijner en inclusiever samenleven in Utrecht en de Utrechtse wijken. Werken aan de stad als gemeenschap. Het plan is ook dat het burgerinitiatief (waaronder onder andere de inwoners die meededen aan deze expeditie) gaat peilen in de stad -met name bij andere platforms- waarover een eerste burgerberaad in Utrecht zou moeten gaan.

5. Burgerberaad in de wijk

We bespraken de ervaring in Lunetten met hun Burgertop in 2017 en de recente ervaring met Burgertop Groenontwikkelplan. Beide zijn door bewoners geïnitieerd en georganiseerd. De gemeente werkt mee door te helpen bij het loten en beschikbaar stellen van expertise en deskundigen. Van de 1200 gelote mensen kwamen in 2017 80 personen en in 2021 50 personen. De groep was steeds redelijk divers m.b.t. leeftijd en spreiding over de wijk. Mensen die er vooral op afkomen zijn degenen die zich betrokken voelen bij de wijk en daarover willen meepraten. Het effect van de twee burgertops was, naast een goede en werkbare opbrengst qua besluiten, ook dat een grotere groep

mensen daadwerkelijk actief wordt in de wijk.
De expeditie vond dit een stimulerend verhaal. Het zou mooi zijn als we iets kunnen organiseren opdat andere wijken hiervan leren.

6. Het verslag van de expeditie: Geleerde lessen

(1) Wat is burgerberaad
Burgers beraden zich over een vraagstelling die speelt in de gemeenschap. Zij kunnen dit doen op eigen initiatief (zoals de Burgertop Lunetten) of op verzoek, bijvoorbeeld van de gemeente (zoals de Stadsgesprekken Energie). Expert Eva Rovers gaf ons vijf spelregels: helder mandaat, gewogen loting van de deelnemers (afspiegeling), onafhankelijkheid, deliberatief proces en transparantie. Volgens ons zijn dit punten om naar te streven, maar is het niet zo dat we pas spreken van burgerberaad als aan al deze voorwaarden wordt voldaan.

(2) Burgerberaad heeft zeggingskracht
Hoe beter het lukt om het burgerberaad een afspiegeling te laten zijn van de betreffende wijk/ stad/, des te meer waarde wordt gehecht aan de uitkomsten. Een klacht bij participatieprocessen is immers (vanuit de overheid) dat veel groepen zich niet laten horen. De kracht van een burgerberaad is dat met meer stelligheid kan worden gezegd dat het om uitspraken námens de betreffende gemeenschap gaat.

(3) Burgerberaad is deliberatieve democratie
In het burgerberaad draait het om een goede beraadslaging tussen mensen die er onbevangen met hun eigen levenservaring in stappen. Van belang is dat ze a) echt met elkaar in gesprek zijn, b) zich kunnen verdiepen in het thema, c) de expertise kunnen inroepen die nodig is, en d) middels dialoog en eerlijke besluitvorming tot inzichten en aanbevelingen komen. Idealiter is er voldoende tijd en budget om alles te doen wat het burgerberaad nodig vindt. Ook moeten er geen belemmeringen zijn om deel te nemen. Onkosten zoals kinderopvang moeten in ieder geval worden vergoed. Over een vergoeding voor aanwezigheid, hebben we niet uitgebreid gesproken. Bij de Stadsgesprekken Energie 2015 is dit gebeurd, maar later niet meer. Toch is voorstelbaar dat dit voor sommige potentiële deelnemers zeer relevant is.

(4) Burgerberaad heeft een mandaat
Vormen van participatie zoals bewonersbijeenkomsten en inspraak leiden vaak tot frustratie, omdat inwoners vaak niet weten waartoe hun bijdrage wordt gevraagd en wat er precies mee gebeurt. Vaak wordt de overheid verweten dat ze doen aan *cherry-picking* en/of dat de burger mag meedoen aan 'hun besluitvorming'. Kortom, burgers ervaren geen eigenaarschap. Burgerberaad kan hier een antwoord op zijn. Dat betekent niet dat de aanbevelingen 1 op 1 worden overgenomen, maar wel dat van te voren duidelijk is wát er met de aanbevelingen gebeurt. Als de raad er niet voor kiest om zich vooraf een-op-een te committeren aan de uitkomsten, kan het worden behandeld als een zwaarwegend advies waar de gemeenteraad enkel om hele zwaarwegende redenen van af zou kunnen wijken.

(5) Burgerberaad bevordert actief worden van inwoners
In beide Utrechtse voorbeelden kwam naar voren dat het burgerberaad een activerende werking heeft voor de deelnemers. Na afloop van de Stadsgesprekken Energie zeiden mensen dat ze nu zelf aan de slag gingen met de energietransitie en dat ook wilden uitdragen in hun omgeving. Na de Burgertop Lunetten ontstonden allerlei werkgroepen die zaken in de wijk oppakten.

Een burgerberaad kan heel goed beide aspecten in zich bergen: samen een visie ontwikkelen op de toekomst én dat vertalen naar concrete acties en dat op gang brengen. Met name burgerberaden in wijken zullen dit effect hebben. Op het niveau van de stad of het land ligt het accent meer op de aanbevelingen t.a.v. beleid, dus op de bijdrage aan politieke besluitvorming.

(6) Burgerberaad om tot politieke besluiten te komen

Wij leerden uit de voorbeelden uit Frankrijk (klimaat) en Ierland (abortuswetgeving) dat het mogelijk is dat een burgerberaad besluiten neemt die enkel door de politiek of een referendum bekrachtigd hoeven te worden. We leerden ook dat de politiek dat heel moeilijk vindt (Frankrijk bv.)[ii]. In de huidige representatieve democratie is het vertegenwoordigend orgaan immers het hoogste orgaan en spreekt zij al namens de burgers. Burgerberaden worden echter vaak georganiseerd omdat het de politiek niet lukt om een doorbraak (abortus/ klimaatcrisis) te bereiken[iii]. De vraag is daarom van belang: wat heeft het vertegenwoordigend orgaan (gemeenteraad) nodig om de besluiten van het burgerberaad te kunnen overnemen? Te denken valt aan: kaders vooraf, afspraken over het proces, monitoring, een rol voor de politici tijdens het burgerberaad, maatschappelijke inbedding, en controle op proces achteraf.

(7) Burgerberaad in relatie tot referendum en preferendum

In onze expeditie werd gezegd dat het referendum eigenlijk ook een vorm is van burgerberaad: burgers kunnen deelnemen aan allerlei debatten en gesprekken en uiteindelijk spreken ze zich uit over stelling A of B. Toch is burgerberaad iets anders. Het referendum is een vorm van directe democratie, bij burgerberaad spreken we over 'deliberatieve democratie'. De nadruk ligt hier op het feit dat een groep námens de burgers zich uitspreekt na een proces van onderzoek en beraadslaging (delibereren). Er wordt wel geëxperimenteerd om deze twee te combineren: het burgerberaad formuleert voorstellen die door de hele bevolking bekrachtigd kunnen worden in een referendum. In Ierland (abortus) was dit een succes, waarbij vermeld moet worden dat het referendum nodig was omdat het om de grondwet ging.

(8) Intermezzo: het preferendum

Een bezwaar bij een referendum is dat het makkelijk kan leiden tot een polarisatie waarbij de inhoud verloren gaat. Een alternatief biedt het preferendum waarbij bijvoorbeeld alle aanbevelingen uit het burgerberaad kunnen worden voorgelegd aan de bevolking. Ze kunnen ieder voorstel een waardering geven. Als er veel voorstellen zijn krijgt iedere burger er willekeurig bijvoorbeeld tien voorgelegd. En dit kan worden aangevuld met een methodiek om ook vast te stellen wat de volgorde in belangrijkheid is. (zie het artikel van David van Reybrouck in NRC dd 8 oktober 2021 waarin hij verwijst naar de WRR[iv]).

(9) Burgerberaad vormt een afspiegeling van de bevolking, lukt dat?

Ook bij burgerberaad is het lastig om een volledige representatie te bereiken. Extra inspanningen helpen enigszins: persoonlijke benadering (goede uitnodigingsbrief, aanbellen of opbellen); veel bekendheid geven aan het burgerberaad vooral op bepaalde plekken of middels contacten met doelgroepen. Ook kun je bij de loting gebruik maken van 'stratificatie': de loting vindt plaats in twee (of meerdere) stappen. Een hele grote groep wordt geloot, mensen melden zich aan, dan maak je groepen op basis van verschillende criteria: (bijv. geslacht, leeftijd, postcode) waarna je de volgende loting neemt. Een optie die wel wordt gebruikt is dat er bij de 1e loting een vragenlijst wordt meegestuurd om meer zicht te krijgen op welke groepen reageren. De antwoorden gebruik je bij de volgende stappen. Zo wordt er bijvoorbeeld gevraagd naar sociaal economische situatie en culturele achtergrond, maar het is ook mogelijk om te vragen naar hoe men zich vooraf verhoudt tot de vraagstelling van het burgerberaad (zo waarborg je dus bijvoorbeeld dat in een burgerberaad over

klimaat ook klimaat-sceptici deelnemen).
In onze expeditie werd ook opgemerkt dat als er meer en meer burgerberaden worden georganiseerd het vanzelf ook meer vanzelfsprekend wordt om mee te doen. Idealiter wordt het burgerberaad ervaren als een belangrijk onderdeel van het democratisch stelsel.
Een interessante ervaring uit de Stadsgesprekken Energie is dat bleek dat de mensen die meededen dit vooral deden omdat ze het zagen als kans om mee te praten.

(10) Burgerberaad is van de burgers

In de Burgertop Lunetten waar 80 inwoners van de wijk bijeenwaren werd begonnen met de vraag: wat is voor jou belangrijk? Op basis van de antwoorden werden onderwerpen gekozen en in groepen verder uitgediept. Deskundigen waren aanwezig en werden geraadpleegd wanneer een groep daaraan behoefte had. Hiermee werd beoogd dat de deelnemers zelf sturing gaven aan het burgerberaad.
De Stadsgesprekken Energie 2015 waren georganiseerd door ambtenaren en er was één expertise bureau aanwezig om informatie aan te dragen. Door sommige deelnemers werden vraagtekens geplaatst: was de aangedragen informatie wel onafhankelijk?
Expert Eva Rovers onderscheidde in het burgerberaad drie fasen: leren, delibereren en concluderen. Dat riep vragen bij ons op: als je meteen zo inzet op het leren van deskundigen, maak je dan van de burgers niet halve-politici? En ook: hoe zorg je dat de aangereikte expertise onafhankelijk is en alle perspectieven omvat? Een oplossing lijkt te zijn om altijd te starten met het burger-perspectief, dus met vragen zoals: wat vind jij belangrijk? Wat zijn je zorgen? Wat is je droom? Hoe heb jij er mee te maken en welke vragen heb je? Deze insteek was ook te herkennen in de Stadsgesprekken Energie: het 1e gesprek ging over 'je droom voor Utrecht in 2030'. In het tweede gesprek werden op basis hiervan scenario's ontwikkeld.
Ook spreekt het voor zich dat er veel expertise moet worden aangeboden, met een diversiteit aan invalshoeken. Tevens staat het de deelnemers aan het burgerberaad vrij om -naar eigen inzicht- nog andere deskundigheid in te schakelen.

(11) Het proces en de werkvormen

In de expeditie hebben we diverse ervaringen gehoord over het proces en de werkvormen. We hebben er niet uitvoerig over kunnen spreken. Belangrijk vinden we evenwel:
-Toegankelijkheid: Denk aan rolstoelen en andere handicaps waarvoor voorzieningen aanwezig moeten zijn; onkostenvergoedingen; plaats en tijdstippen die gunstig zijn. Maar denk ook aan vormen van communiceren en informatie aanbieden die minder alleen op het verbale zijn gericht.
- Gelijkwaardigheid: iedere deelnemer telt. Dat betekent dialoog i.p.v. debat, nadruk op luisteren, ruimte geven, etc. Bij de aanvang afspraken maken over dit soort regels. En ook valt te denken aan een opbouw van eerst in tweetallen, dan viertallen en dan achttallen (aanpak G1000). Dit waarborgt dat iedereen meteen zijn/haar stem laat horen.
- Onafhankelijkheid: degenen die het burgerberaad organiseren moeten op geen enkele wijze belangen hebben bij de uitkomsten. Hoewel bv na de Stadsgesprekken Energie – ontworpen en begeleid door ambtenaren- de deelnemers hierover redelijk tevreden waren, maakt dit het toch problematisch om het burgerberaad door ambtenaren te laten begeleiden. Zij kennen immers maar al te goed de agenda en doelen van het bestuur waarvoor ze werken. Tijdens het burgerberaad kunnen dilemma's zich voordoen waarin zij zich niet neutraal zullen voelen[v]. Door Eva Rovers werd bovendien gewezen op de verwachtingen van burgers. Er is een toenemend wantrouwen naar de overheid en politiek; dit kan afstralen op de ambtenaren en daarmee worden zij niet als neutraal ervaren[vi]
- Besluitvorming: idealiter komt het burgerberaad toe aan het maken van keuzes. Er zijn kaders (bv financieel) die afdwingen dat er afwegingen moeten worden gemaakt. Hoe worden deze besluiten

genomen? Een dialoog kán tot consensus leiden, dat gebeurt ook vaak maar niet altijd. Dit punt behoeft nog verdieping. Wat zijn de mogelijkheden van bijvoorbeeld sociocratie, consent en/of *deep democracy*?
- Gespreksbegeleiding: onafhankelijke begeleiders ondersteunen dat alle deelnemers aan het woord komen, dat er gelijkwaardigheid en respect is.

(12) Opvolging
Belangrijk werd ook gevonden dat de resultaten worden opgevolgd en bijgehouden. In Frankrijk bij het burgerberaad klimaat hebben de burgers zelf een groep opgericht die de follow-up nauwkeurig volgt. Dit kan echter ook door de organisator of opdrachtgever van het burgerberaad worden georganiseerd. In een G1000-burgertop wordt aan het einde een klankbordgroep of monitorgroep opgericht die de opvolging van het burgerberaad volgt.

(13) Kosten
De burgertop in Lunetten deed het met een budget van € 5.000,- Het betreft hier een burgerinitiatief dat werd gerund door vrijwilligers. De kosten betroffen vooral logistiek, zalen, catering, enkele ondersteunende professionals. De Stadsgesprekken Energie 2015 hebben zo'n € 500.000,- gekost. De grootste uitgaven betroffen de inzet van de ambtenaren zelf en de ingehuurde experts. Het is lastig te bepalen of dit goedkoper had gekund. Ook werd opgemerkt dat participatieprocessen altijd (veel) geld kosten. Wanneer de politieke besluitvorming in een stroomversnelling komt door het burgerberaad wordt er ook veel bespaard.

7. Reactie van de ambtenaren die hebben deelgenomen aan de expeditie

Het concept van het onderhavige document is voor publicatie gelezen door de ambtenaren die hebben meegedaan. Zij schreven ons:
Complimenten voor de samenvatting van de bijeenkomsten !
Hierbij nog onze aandachtspunten:
* Doel van de expeditie en de beschrijving ervan is helder; het doel was te onderzoeken wat deze vorm van democratie betekent, dat was leerzaam en zinvol om te doen en dat staat goed in het stuk.
* Over representativiteit is veel gesproken, conclusie is dat het aandacht vergt en er veel do's en don'ts bij komen kijken en dat volledige representatief niet bereikt kan worden. Door de loting komen vanzelf veel sectoren in een BB, kans is groot dat er dus naast bewoners ook bv ondernemers, docenten, en andere categorieën worden geloot waarmee je toch een brede vertegenwoordiging uit de samenleving krijgt. Inclusiviteit is belangrijk!
* Mandaat moet overeenkomen met vraagstuk. Het mandaat moet maatwerk zijn. Het hoeft niet áltijd te betekenen: overnemen van advies als dat aan de opdracht voldoet. Kan ook bijvoorbeeld zijn: raad zal openbaar beraadslagen mét het burgerberaad over hun advies, of zoiets.
* In het stuk staan een aantal onderwerpen benoemd die bij een BB zouden kunnen passen. Het gaat er om dat met deze info de raad kan besluiten om het middel BB in te zetten wanneer ze daar aanleiding toe ziet.
* Het idee is ook om te gaan experimenteren en ervaringen op te gaan doen met deze vorm van deliberatieve democratie als aanvulling op andere bestaande instrumenten.
* Een Burgerberaad (of Burgertop per wijk) kan een mooie aanvulling zijn op Samen Stad Maken.
* Breder input ophalen bij organisaties en bewoners vinden we belangrijk. Afgesproken was dat de initiatiefnemers:
- Organisaties in de stad en/of burgers in de wijken raadplegen.
- Dit stuk aanbieden ter bespreking met de raad en dat de raadsleden dit agenderen.

- Initiatief nemen om een verkiezingsdebat hierover te organiseren
Als er een vervolg komt, laat ons weten, dan kijken we wie hieraan deel kan nemen.

8. Deelnemers aan de expeditie

Inwoners: [redacted] (3x); [redacted] (1x); [redacted] (1x); [redacted] (2x); [redacted] (2x); [redacted] (3x); [redacted] (2x) ; [redacted] (2x); [redacted] (1x); [redacted] (1x); [redacted] (2x); [redacted] (3x); [redacted] (3x)

Ambtenaren: [redacted] (1x); [redacted] (3x); [redacted] (3x); [redacted] (1x); [redacted] (3x); [redacted] (3x); [redacted] (1x)

Griffie: [redacted] (2x)

Gemeenteraad: Has Bakker (2x); Erik van der Marel (2x); Fred Dekkers (3x); Jantine Zwinkels (1x)

---

[i] Eva Rovers publiceert al langere tijd over burgerberaad. Zij is mede oprichter van Bureau Burgerberaad dat zich vooral inzet voor burgerberaad klimaat en milieu.

[ii] President Macron organiseerde deze 'Assembly de Cilmat' en zegde toe dat op drie jokers na, alle voorstellen overgenomen zouden worden. Na afloop bleek dit echter niet zijn bevoegdheid te zijn. Het parlement heeft bitter weinig van de uitkomsten -die internationaal werden gewaardeerd- overgelaten.

[iii] Uiteraard is een politieke impasse niet de enige aanleiding voor burgerberaad. Vaak draait het wel om lastige en/of complexe maatschappelijke vraagstukken. De Stadsgesprekken Energie 2015 weren georganiseerd weldegelijk tegen de achtergrond van een impasse. De discussie over windenergie was behoorlijk spaak gelopen en werd o.i.v. het stadsgesprek weer aangegaan. Ook werd gezegd dat bv over klimaat er veel gevoelens zijn van machteloosheid waardoor mensen ook zelf niet tot actie overgaan. Burgerberaad helpt doordat het gevoel van invloed voedt. Het samen sleutelen aan een probleem genereert positieve energie.

[iv] NRC 8 oktober 2021 https://www.nrc.nl/nieuws/2021/10/08/geef-burgers-echte-invloed-op-het-klimaatbeleid-met-het-preferendum-a4061204

[v] Zowel in Utrecht als in bijvoorbeeld Zeist zijn stadsgesprekken/ burgeradviesgesprekken georganiseerd en begeleid door ambtenaren. Ambtenaren zelf vinden het erg leuk en zinvol om dit te doen. Ze leren erg veel, ze krijgen beter contact met inwoners en zicht op succesvolle participatie.

[vi] IPSOS Politieke Barometer 20 september 2021